

Venla Roth
Valtioneuvoston ihmiskaupan
vastaisen työn koordinaattori
Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto

Lapset ja nuoret ihmiskaupan uhreina sekä ihmiskaupan uhrien lapset

Kiitämme mahdollisuudesta olla kuultavana asiassa. Tämä kirjallinen lausunto täydentää 11.6.2025 annettua suullista lausuntoamme asiasta.

Taustaa

Lausuntomme perustuu aiempiin tutkimuksiimme ja hankkeisiimme, sekä meneillään olevien hankkeiden tuottamaan tietoon. Euroopan kriminaalipolitiikan instituutissa on paraikaa meneillään useita hankkeita, joissa käsitellään lapsiin kohdistuvaa ihmiskauppaa:

- Pohjoismaisen ministerineuvoston rahoittama [selvitys](#) tarkastelee lapsien rekrytointia järjestäytyneisiin rikollisryhmiin pohjoismaissa sekä voidaanko ja tulisiko heidän rekrytointiaan rikollisuuteen ja heidän osallistumisestaan siihen ihmiskaupan näkökulmasta, ja mitä hyötyjä tai haittoja tämä näkökulma toisi mukanaan. Selvitys valmistuu vuoden 2025 loppuun mennessä.
- [SafeBorders](#) on EU:n rahoittama hanke, jonka tavoitteena on torjua lapsiin kohdistuvaa ihmiskauppaa vahvistamalla rikosoikeuden toimijoiden ja muiden ammattilaisten osaamista rajat ylittävän yhteistyön avulla. Hanke keskittyy ennaltaehkäisyyn, suojeluun ja rikosoikeudelliseen vastuuseen, jotta haavoittuvassa asemassa olevat lapset suojataan hyväksikäytöltä.
- Lokakuun 3. päivä 2025 HEUNI järjestää Hanasaareissa pohjoismaisbaltialaisen seminaarin nuorisorikollisuuden nykytilanteesta. Seminaarin tavoitteena on esitellä näyttöön perustuvia lupaavia toimenpiteitä nuorisorikollisuuden käsittelemiseksi, tunnistaa tehottomia lähestymistapoja, joita tulisi välttää, sekä tuoda esiin tutkimustietoa kriminaalipoliittisen päätöksenteon tueksi.
- Lisäksi selvitämme Suomen koulutussektorilla esiin tullutta ulkomaalaistaustaisten opiskelijoiden kohtaamaa hyväksikäyttöä, sekä toisessa hankkeessa tarkastelemme kasvihuonesektorilla esiintynyttä hyväksikäyttöä. Molemmissa hankkeissa on tullut esiin perheiden, etenkin lasten tilanteeseen liittyviä huolia.

Tilannekuva ja viimeaikainen kehitys

Tunnistettujen ihmiskaupan uhriksi joutuneiden lasten määrä on vieläkin tilastojen valossa puutteellista. Tämä koskee etenkin muita kuin turvapaikanhakijoina Suomeen tulleita. Uusimpien selvitysten (Pihlaja & Piipponen 2023; Pihlaja 2024) mukaan moni ihmiskaupan uhriksi joutunut nuori hakee apua vasta aikuistumisen jälkeen, siis useita vuosia hyväksikäyttökokemusten jälkeen. Nämä lapset ovat kuitenkin olleet monenlaisten palveluiden piirissä, joka tarkoittaa sitä, ettei heitä ole tunnistettu, vaikka tilaisuuksia olisikin mahdollisesti ollut. Erityisesti hatkaajat, mutta myös muista taustoista tulevat nuoret voivat joutua hyväksikäytön kohteeksi. Suomessa on tunnistettu kasvavissa määrin myös pakkoavioliittotapauksia. Osa näistä koskee nimenomaan alle 18-vuotiaita ja tapauksiin liittyy monimuotoista hyväksikäyttöä, väkivaltaa ja kontrollia. Uudempana tunnistettuna ilmiönä on myös kansainvälisten opiskelijoiden lapset, jotka saapuvat maahan perheidensä kanssa. Heidän joukossaan on tunnistettu haavoittuvuuksia, kuten toimeentulovaikeuksia ja vanhempien kohtaamaa työperäistä hyväksikäyttöä. Opiskelijoiden kotikunnat Suomessa eivät aina ole tietoisia opiskelijan mukana tulevasta

lapsista, ja lapset saattavat siten jäädä yhteiskunnan tarjoaminen palveluiden ulkopuolelle. Ihmiskaupan ja hyväksikäytön uhrien lasten haitalliset kokemukset voivat lisätä heidän haavoittuvuuttaan ja riskiään joutua hyväksikäytetyiksi myöhemmässä vaiheessa, jos heidän auttamistarpeitaan ei huomioida riittävällä tavalla.

Tavoittaminen ja tunnistaminen

Aiempien selvitysten tulosten perusteella on selvää, että nuoret tarvitsevat lisää tietoa siitä, mitä ihmiskauppa ja hyväksikäyttö ovat, mikä on hyväksyttävää ja mikä ei, ja mitkä heidän oikeutensa ovat ja mistä voidaan hakea apua. Esimerkiksi pakkoavioliitosta pitäisi keskustella kouluissa, jotta nuoret tietävät, että Suomessa kaikilla on oikeus valita oma puolisonsa.

Ottaen huomioon hallituksen tekemät leikkaukset järjestöjen työhön, olemme HEUNissa huolissamme tavoittavan ja etsivän matalan kynnyksen työn edellytyksistä Suomessa. Ihmiskaupan vastaista työtä tekevien järjestöjen resurssit tulisi varmistaa ja vakiinnuttaa valtion toimesta, jotta voidaan riittävällä tavalla varmistua siitä, että Suomessa tunnustetaan ihmiskaupan uhrin ja että heille on tarjolla matalan kynnyksen apua. Myös lasten ja nuorten on usein helpompi lähestyä järjestöjen työntekijöitä hankalissa tilanteissa. Järjestöt tekevät tavoitettavaa työtä erilaisten haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien parissa, eikä ilman tätä työtä Suomessa olisi mahdollista tunnistaa ihmiskaupan mahdollisia uhreja samassa määrin. Erityisesti pakkoavioliiton ja seksuaalisen hyväksikäytön uhrin hyötyvät järjestöjen läsnäolosta rikosprosessissa. Järjestöillä on merkittävä rooli uhrin tukemisessa, kannustamisessa ja toimintakyvyn ylläpitämisessä, joka mahdollistaa joissain tapauksissa, että asia ylipäänsä etenee rikosprosessiin uhrin aloitteesta sekä edistää rikosprosessin aikaista yhteistyötä. Järjestöjen tekemällä työllä uhrien parissa voidaan tunnistaa rikosprosessille vaikeasti tunnistettavia ilmiöitä, ja ne parantavat ilmiöiden tunnistettavuutta niin yhteiskunnassa, viranomais-, järjestö-, kuin yksilötasollakin.

Auttaminen ja palveluohjaus sekä ennaltaehkäisy

Moni hyväksikäyttötilanteesta ollut on jäänyt palveluissa tunnistamatta ja tilanne on tullut ilmi vasta jälkikäteen, kun he ovat aikuisena hakeneet apua. Erityisesti hyvinvointialueille tarvitaan lisää systemaattista koulutusta ihmiskaupan, pakkoavioliittojen sekä ylipäänsä väkivallan tunnistamisesta, näiden teemojen puheeksi ottamisesta ja uhrien ohjaamisesta avun pariin. Olennaista on tunnistamisen ohella tietää, mitä tunnistamisen jälkeen tulisi tehdä. Ideaalisti koulutus tulisi osaksi sosiaali- ja terveysalan peruskoulutuksia tai osaksi perehdyttämistä. Ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä tehdään myös kouluissa ja neuvoloissa. Siten myös näiden ammattiryhmien kouluttaminen on tärkeää.

NRM-käsikirjan virallinen käyttöön ottaminen ja käsikirjan ja eOppivan koulutusmateriaalin jalkauttaminen myös itse hankkeen päätyttyä johtaa toivottavasti siihen, että yhä useampi toimija osaa tunnistaa ihmiskaupan uhrin ja ohjata tämän sopiviin palveluihin. Myös THL:n ihmiskauppaa koskevan verkkokoulun päivittäminen ja selkeyttäminen Aktiivinen toimijuus -hankkeessa mahdollistaa toivottavasti sen laajemman käyttöönoton. Erityisesti terveydenhuollon ammattilaisia ja kouluissa ja oppilaitoksissa toimivia ammattilaisia tulisi kouluttaa lisää ja heille tulisi valmistella hyvin lyhyt esite, tiedä ja toimi -kortti tai vastaava lapsiin ja nuoriin kohdistuvasta ihmiskaupasta.

Pakkoavioliiton osalta tulee edelleen lisätä haavoittuvaisten ryhmien parissa tekevien ammattilaisten, kuten sosiaali-, terveys- ja koulutusalan toimijoiden, ymmärrystä ilmiöstä sekä sen seurauksista ja huomioon otettavista seikoista. Olemme pakkoavioliittoja käsittelevän CERV-rahoitteisen EASY-hankkeen osana laatineet [työkalupakin](#) sekä hyvien käytänteiden [oppaan](#) tuen tehostamiseksi pakkoavioliiton uhreille.

Lisäksi tulee edelleen varmistaa, että ihmiskaupasta ja avun mahdollisuuksista on tarjolla materiaalia eri kielillä ja eri formaateissa, kuten lyhyinä videoina. Myös kampanjat voivat auttaa lisäämään tietoa kohderyhmän sisällä. HEUNin Safe Border's hankkeessa tullaan toteuttamaan pienimuotoinen kampanja. Väkivallan vastaisen työn vahvistaminen kouluissa, neuvoloissa ja sosiaali- ja maahanmuuttopalveluissa sekä peruspalvelut myös ennaltaehkäisevät väkivaltaa, hyväksikäyttöä ja kaltoinkohtelua.

Rikosvastuun toteuttaminen

Rikollisessa toiminnassa hyväksikäyttö näyttää erityisen haasteelliselta tunnistaa, sillä tietoisuus siitä, että rikoksesta epäilty nuori voisikin olla itse asiassa uhri on puutteellista, ja uhrinäkökulma puuttuu tästä toiminnasta.

Huhtikuussa 2025 tuli Suomessa voimaan rikoslain muutos, jossa rikoslakiin lisättiin katujengitoimintaan osallistuminen, rikosoikeudelliseen alaikäisyyteen (eli alle 15-vuotiaisiin) kuuluvien lasten yllyttäminen rikokseen sekä nöyryyttämisen käyttäminen rangaistuksen koventamisperusteena. Kun henkilö yllyttää lasta tekemään rikoksen puolestaan, hän saattaa pyrkiä välttämään rikosoikeudellisen vastuun, ja lapsen yllyttäminen voi olla helpompaa kuin aikuisen. Hallituksen esityksessä rikoslain muuttamiseksi lasten yllyttämisen osalta tällaista tekoa kuvataan lapsen hyväksikäyttönä. Lisäksi todetaan, että jos yllyttämiseen liittyy painostusta tai pakottavia piirteitä, teko voi täyttää myös pakottamisen tunnusmerkistön (RL 25:8). Mahdollisia yhteyksiä ihmiskaupparikokseen ei lain esitöissä kuitenkaan käsitellä.

Vastaava nimike otettiin Ruotsissa käyttöön vuonna 2023, eli alaikäisen rekrytointi/osallistaminen rikolliseen toimintaan. Nimike kattaa laajan kirjon tekoja, joissa nuoret ovat osallisina toisten puolesta tehtyihin rikoksiin. Rikos eroaa ihmiskaupasta monella tapaa. Nuorta ei pidetä rikoksen uhrina ja on matala kynnyksellä sille, mitä "osallistaminen" on. Alaikäisen osallistamisrikoksen käyttöönoton jälkeen on nostettu suuri määrä syytteitä, ja suurin osa on johtanut alaikäisen osallistaneen henkilön tuomioon.

Märta Johanssonin kesäkuussa 2025 julkaistussa [selvityksessä](#) ilmenee, että viidessä tapauksessa 25:stä nuorten osallistamisrikoksessa oli selkeitä viitteitä ihmiskaupan hyväksikäyttötarkoituksista (keinot kuitenkin täyttyivät lähes kaikissa tapauksissa). Viidessä tapauksessa hyväksikäyttötarkoitus kuitenkin olisi täyttynyt, samoin tekotapa, ja Johansson mukaan näissä tapauksissa olisi ollut syytä myös tutkia ihmiskauppaa. Esimerkiksi yhdessä tapauksessa nuoreen oli kohdistettu vakavaa uhkaa rikoksen tekemiseksi, joka toteutuessaan olisi vaarantanut hänen henkensä. Toisessa tapauksessa nuori oli ilmaissut pelkonsa joutumisesta pakotetuksi tekemään uusia rikoksia ja oli toistuvasti pyytänyt apua tilanteesta selviämiseksi, mikä johti poliisin puuttumiseen asiaan ja nuoren huostaanottamiseen. Vielä yhdessätoista tapauksessa ihmiskauppa olisi voinut täyttyä, mikäli rikollisuuteen hyväksikäyttö olisi selkeästi määritelty hyväksikäytön tarkoitukseksi Ruotsin lainsäädännössä.

Johansson mukaan lasten roolia niin rikoksen uhreina kuin rikoksen tekijöinä ei Ruotsin oikeuskäytännössä ole riittävästi tarkasteltu. Tämän vuoksi he eivät välttämättä saa tilanteeseensa sopivaa tukea. Lisäksi ne, jotka värväävät lapsia ja tuomitaan alaikäisen osallisuudesta rikollisuuteen, saavat lievemmän rangaistuksen kuin jos heidät tuomittaisiin ihmiskaupasta, johon sovelletaan ankarampaa rangaistusasteikkoa. Suomen vastaavan, pian voimaan astuvan lain osalta onkin tärkeä arvioida, miten ihmiskauppa tulisi huomioida nuorten rekrytoinnissa rikolliseen toimintaan.

Lapsia ja nuoria saatetaan pakottaa rikosten tekemiseen, koska tietyn ikärajan alittavat lapset eivät ole rikosoikeudellisessa vastuussa, ja rikollisten on helpompaa manipuloida heitä tekemään erilaisia rikoksia kuin aikuisia (ks. [Kervinen & Ollus 2019](#)). Lasten käyttäminen esimerkiksi vakavan väkivallan tekijänä haastaa rikosoikeusjärjestelmän toimijoita. Ihmiskaupan määritelmän mukaisesti lapsikaupan tapauksessa ihmiskaupan keinojen, kuten petoksen tai pakottamisen, käyttöä ei vaadita rikoksen tunnusmerkistön täyttymiseksi. Sen sijaan teko (esimerkiksi rekrytointi, majoittaminen tai henkilön hallinta) ja hyväksikäytön tarkoitus ovat riittäviä. Jopa yritys riittää täyttämään rikoksen tunnusmerkistön. Tästä näkökulmasta vaikuttaa ilmeiseltä, että alaikäisten rekrytointi rikolliseen toimintaan voi täyttää ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistön. Rikolliseen toimintaan liittyvä hyväksikäyttö tulisi nähdä ihmiskaupan muotona silloin, kun hyväksikäyttäjä pakottaa uhrin tekemään rikoksia puolestaan. Rangaistuksettomuuden periaatteen mukaisesti uhreja ei tulisi rangaista näistä rikoksista (Hannonen & Kainulainen 2022). Mitä tulee lapsiin, jotka pakotetaan rikoksiin, rangaistuksettomuuden periaatteen tulisi olla automaattinen, jos lapsi on alle rikosoikeudellisen vastuun ikärajan (ibid.).

Mikäli Suomen ihmiskauppalainsäädäntöä ollaan muuttamassa ihmiskauppamuutosdirektiivin puitteissa laittoman adoption ja sijaissynnytykseen liittyvän hyväksikäytön osalta, tulisi HEUNIn mielestä samassa yhteydessä lisätä hyväksikäytön muotoihin myös rikollisessa toiminnassa hyväksikäyttö, joka on jo alkuperäisessä ihmiskauppadirektiivissä viitattu hyväksikäytön muoto. Tämä lisäisi ymmärkämme mukaan esitutkinta- ja rikosoikeusjärjestelmän toimijoiden tietoisuutta tästä kyseisestä ihmiskaupan muodosta. Hallituksen esityksessä olisi myös mahdollista käydä läpi mitä tällä tarkoitetaan ja tuoda esiin esimerkkejä, kuten tehtiin pakkoavioliittojen osalta, kun ihmiskauppalakia viimeksi muutettiin.

Pidämme selvänä, että rikosoikeusjärjestelmän toimijoita tulee kouluttaa lisää tästä ihmiskaupan muodosta, joka on globaalisti ollut yksi kasvavista trendeistä, sekä siitä, miten tilanteissa tulee toteuttaa rankaisemattomuusperiaatetta, myös siinä tapauksessa, että mahdollinen tunnistaminen tapahtuu vasta esimerkiksi vankilassa tai sijaishuoltolaitoksessa. Nimenomaan poliisin ja muiden toimijoiden erikoistuminen on tärkeää tämän kaltaisen rikollisuuden ilmi tulemiseksi sekä tehokkaan tutkinnan varmistamiseksi. Olemme erittäin huolestuneita siitä, että Helsingin poliisin ennaltaehkäisevä yksikkö on lopetettu, sillä tämän toiminnan kautta oli mahdollista tavoittaa rikoksilla oireilevia nuoria ja luoda heihin ja heidän parissaan työskenteleviin ammattilaisiin kontakti, jonka kautta olisi mahdollista tunnistaa myös tilanteita, joissa lapsi on tosiasiallisesti ihmiskaupan uhri.

Koulutusta tulisi tarjota erityisesti tuomareille, syyttäjille, poliisille sekä avustajille lapsiin ja nuoriin kohdistuvan ihmiskaupan erityispiirteistä, trendeistä, hyväksikäytön dynamiikasta, puheeksi ottamisesta, kohtaamisesta ja traumasta. SafeBorders -hankkeen puitteissa HEUNI tulee toteuttamaan koulutusta tälle kohderyhmälle vuoden 2026 aikana. Poliisia tulee myös kouluttaa haavoittuvien ryhmiin kuuluvien henkilöiden kohtaamiseen ja kuulusteluun (ks. esim. [Korkman 2023](#); [Korkman 2024](#)).

Lisäksi tulee kouluttaa lastensuojelua sekä muita lasten ja nuorten parissa toimivia ammattilaisia ihmiskaupan muodoista tavalla, jossa huomioidaan, että kyse on moninaisesta ja sukupuolistuneesta ilmiöstä, jolla voi olla erilaisia seurauksia tytöille ja pojille.

Anniina Jokinen
erikoissuunnittelija

Natalia Ollus, OTT
johtaja